

Start fra Vorupør til Hanstholm

Af ANDERS PRÆSTEGAARD, Hanstholm

Da min forældre blev gift, blev de boende hos min farfar og farmor, som havde et lille sted til et par køer og en hest. "Stedet" lå længst østpå i Vorupør i nærheden af den gamle kirke og skole. Jeg og mine 3 søstre er alle født der.

Min farfar havde været ansat i redningsvæsenet, men ved et redningsforetagende fik han håndtaget af en åre fra redningsbåden ind i lysken, så han fik brok deraf. Dengang kendtes måske ikke til operation af sligt, senere gik det over til kræft, hvoraf han døde omkring 1904-1905. De senere år var han signalpasser i Vorupør. Fiskerne havde megen tillid til ham og hans kendskab til forholdene der. Som sagt vi boede hos mine bedsteforældre indtil 1902-1903, da mine forældre byggede hus i Hanstholm. Det var sådan i Vorupør, for den sags skyld, at når tiden kom, da der skulle fiskes efter hummer - det foregik med "kranjer" - var der for lidt stenbund ved Vorupør, så det var begrænset, hvor mange fiskere der var plads til. Min far og en svoger til ham sejlede og roede derfor til Hanstholm og fiskede hummer her, hvor der er en stor stengrund og flere hummere. Fiskerne havde proviant med til nogle dage og kunne måske få lov at sove og hvile sig nogle timer i en lade. Fiskeriet foregik om natten. Indtil august, når hummeren havde skiftet skal, kunne de også tages om dagen. Der sejlede så hjem efter nogle dages fiskeri for at forny proviant og tøj og se til familien. Nogle fiskere sejlede til Lildstrand, hvor der også var godt hummerfiskeri.

Det var sådan, at nogle fiskere måtte andre steder hen at fiske om sommeren, nogle måtte ind i Limfjorden med ålevod, andre op i landet at hjælpe i høstet og høst, når den tid kom.

Min farfar sagde til far: Jeg synes, I skulle flytte til Hanstholm at bo, da du alligevel skal være der hele sommeren. Vinterfiskeriet kan sikkert være ligeså godt derhenne som i Vorupør. Der er da ikke så mange om det.

Mine forældre købte så en grund og byggede hus her et stykke nord for fyret i gamle Hansted. Det måtte være omkring 1902. Her boede vi indtil 1910.

De efterfølgende år 1902-1905 flyttede fire familier fra Vorupør til Hanstholm, i 1904 eller 1905 kom den første motorbåd til Hanstholm. De tilflyttede fire mænd samt min far dannede bådelaug i denne båd. Båden skulle selvfølgelig have et navn, der var mange forslag fremme, men de kunne ikke vinde gehør. Min mor slog hovedet på sømmet. Tidspunktet var lige før jul. Hvorfor ikke kalde båden noget med jul? Ja, den skal hedde "Niels Juel"! Derved blev det. Nu kunne der rigtig fiskes, båden var 17-18 fod i kølen, med en 4 hestes Horsens motor. Nu kunne de komme helt ud på revet, når vejret var til det. Det var noget andet end at slide ved årene. Landingspladsen blev på Rosør.

Om foråret begyndtes med faststående kroge, som var agnet med sild, som to mand i robåd med sildegarn havde fanget om natten. Krogene stod ude på flakket kaldet flasi en times sejlads ude. Tit havde de båden fyldt med store torsk og skader, rokker. En dag var der så mange, at de

smed nogle af skaderne ud igen for at kunne have torsken, som var mere værd. Fisken blev flækket og tørret. Der var mange "hjeller", granspiger, hængt op på pæle, som var gravet ned i jorden. Efter det vellykkede forsøg kom der flere motorbåde de efterfølgende år.

Der var dygtige og energiske fiskere, som flyttede herhen, ja det var faktisk disse folk, som lærte holmboerne at drive ordentligt fiskeri. Til gengæld var de uglesete og diskriminerede igennem mange år. Vel 40-50 år efter kunne der mærkes små finter deraf, man må vel også indrømme, at det er et særegent folk. De kan vel nok skelnes. Ikke mindst i diskussioner, kommer sproget frem. Godt at diskriminationen er forsvunden med havnens åbning. Alle slags folk er kommen hertil.

1910 flyttede vi ned til Rosvig. Far var blevet lovet at komme med i redningsvæsenet, hvis han flyttede derned. Anders Borup var opsynsmand og boede ene med en datter i nybygget hus. Der var ret ensomt, så det var godt at få en nabo. Far var også ked af at fiske fra Helsvig. Han ville så fiske med robåd fra Rosvig, som var et godt sted at lande, havde forskellige partnere i fiskeriet, indtil jeg kom med i maj 1913. Far havde stadigvæk part i motorbåden.

Anders Præstegaard 1982.

Det kan oplyses, at de første motorbåde i 1904-1905 var spidsgattede, vel nærmest sjægt-bygget. Senere gik man over til spejlbyggede både med hjertespejl agterende, større bredde og 6-7 hestes motor. Disse både flyttede til Rosvig i 1913-1914. Jeg tror, det skete ved et tilfælde, da havet rejste sig, mens båden var på fiskeri, så landing i Helsvig blev afløst af signalmand, og der blev anvist at

søge i læ af Roshage molen. Her var det fint at lande uden fare. Derefter blev Rosvig vedvarende bådeplads.

Båden, far havde part i, var imellem dem, så hans partnere opfordrede ham til at gå med igen. Det må have været i begyndelsen af 1914. Men det blev kun på den betingelse, at jeg også kom med, hvilket de modvilligt gik med til. Det blev jo til fem mand i stedet for fire. Der gik ca. et årstid, så blev de uenige mand og mand imellem.

Så i 1915 bestilte far, min onkel Anton Jensen og jeg en ny båd, som vi tre mand brugte mest til krogfiskeri på revet 2-2½ times sejlads ude. Første verdenskrig var jo begyndt, så der var gode priser på fisk, ca. 1 kr. pr. pund. Det var vi ikke vant til.

Men det var ikke uden fare at fiske især om natten, da der drev en del hornminer rundt. Jeg husker en morgen, det endnu var mørkt. Vi brugte petroleumsblus, når vi satte kroge ud. Jeg stod og slog kroge, dræg og vagere til. Vi havde sat nogle ud, da jeg så en mine stryge lige forbi siden af båden, jeg tror at hjertet holdt op at slå, til minen var sejlet agterud. Den havde været så nær, at krogelinen hængte mellem hornene på den, da vi senere trak krogene ind. Vi kappede linen på begge sider af den et godt stykke bort derfra.

Anders Præstegaard har sine gemmer fundet dette gamle postkort, som først i dette århundrede bragte en hilsen fra Hansted til Kolding. Anders Præstegaard mener, billedet er taget 1904-1906. Han bygger sin antagelse på, at der på det tidspunkt – som på billedet – fandtes to motorbåde i Hansted. Den første kom 1904. Omtrent samtidig var bygningen af Roshage-molen begyndt med nedramning af pæle. På billedet ses det tillige, at grunden består af grus – ral. Dengang fandtes grus over det hele, Helshage medregnet, og østpå til Vigsø, måske længere. Af den grund kunne bådene godt males ned på stranden, selv om det blæste lidt. De blev ikke stænket til med fygesand i malingen. Anderledes nu.

Konerne kom ned på stranden at hjælpe med at klare kroge (bakker) op, så de var klar til at agne næste gang. Det var sådan, at to mand tog ud i robåd om natten for i garn at fange sild til at sætte på krogene. Så måtte koner og tjenestepiger med på stranden for at sætte agn på. På billedet ses noget hænge på bjælker. Det er skader – rokker, som blev tørret og solgt på marked, f.eks. i Øsløs. Torsken blev sandsynligvis eksporteret, en del til Tyskland i fersk tilstand. Resten blev tørret og solgt herhjemme. Det var almindeligt, at hver husstand havde 1 lispund – 16 pund – tørfisk til vinterforråd. Der gik 120 pund fersk torsk til et lispund tørfisk. Ca. 100 m vest for landingspladsen Rosør var der et sted, som kaldtes ”Skudelanding”, formodentlig anvendt i skudefartens tid, da der var en ret bred rende i stenbunden. Her var dybere vand, så der kunne sejles helt ind til stranden i uroligt vejr.

Vi oplevede også episoder efter søslaget på Jysk Rev, en dags tid eller to derefter var vi ude på revet med kroge, da vi havde sat halvdelen, måtte vi holde op, vi kom til en strømsamling, hvor der flød omkomne efter søslaget. Det var et uhyggeligt syn at se omkomne i redningsveste, så langt vi kunne se mellem inventar fra sunkne skibe og vraggods. Der gik nogle dage, så måtte vi ud igen på fiskeri, da var de omkomne drevet ned til Skagen.

Vi havde stadig den samme båd. I 1918 fik vi en fjerde mand med. Da var man begyndt at fiske kuller i vod, men

der var lidt plads på bådene til 9-10 ruller tov, og tit 4000-5000 pund kuller, så i vinteren 1920-1921 fik vi bygget en ny 24 fods båd, mens jeg var inde som soldat, men det varede kun nogle få år, så var det store eventyr med vod skrumpet betydeligt ind. Fiskeriet var jo foregået i nærhed af land, højst en times sejlads eller lidt mere til havs.

1921 blev jeg gift med Anders Borups datter, Petrine, som holdt hus for sin far. Han ville beholde hende hjemme hos sig, så der var ikke langt at flytte for mig. Vi var sammen med Anders Borup i 7 år, så døde han i 1928, 84 år gammel. Han var strandfoged, så jeg overtog bestillingen efter ham, gennem ansøgninger de respektive steder. Stillingen har jeg endnu. Det bedste år med strandingsgods var 1939, da der drev det meste af en dækslast ind, som blev solgt midt i december. Det var nye planker, der skønnedes at ville tage skade af at ligge til auktionen sidst i april eller først i maj. Måske var det også godt, for tyskerne kom jo den 9-10. april. Så var der måske sket noget andet?

I 1930 foreslog min far, at vi skulle sælge båden og flytte til Esbjerg, da det ikke så ud til, at havnen blev færdig i vor Tid.

Det gik jeg imod, far havde redningsvæsenet, og jeg havde stranden, og håbede på at der blev sat mere fart i havnebyggeriet. Vi havde jo ikke troet, at der skulle gå 50 år, inden havnen blev åbnet.

Det var også godt, at det ikke blev til nogen opbrud, allerede i 1933 blev far syg og måtte fratænde redningsvæsenet, hvorefter jeg blev indsat i hans sted, hvor jeg gjorde tjeneste i næsten 30 år, indtil jeg faldt for aldersgrænsen.

Inden 1940 havde vi været igennem de svære år i 1930'erne. Der var ingen fortjeneste ved fiskeriet som så meget andet. Min far blev syg, og min onkel var blevet sognerådsformand og amtsrådsmedlem, så jeg skulle have andre folk med, men udgifterne kunne ikke tjenes ind, så da far døde i 1938 64 år gammel, sagde jeg til min onkel, at vi måtte sælge båden, som afsattes til en Amtoftfisker.

Jeg gik over til at fiske med robåd, hummerfiskeri, pilk og sildegarn, ene mand, jeg havde jo stranden at passe samt redningsvæsenet, hvor jeg var bleven optaget 1933, så jeg kunne tjene til føden. Dækslasten i 1939 hjalp godt til.

Så kom den 9. april 1940, som vendte om på vores hverdag. I 1942 måtte vi forlade vores hjem og flytte andre steder hen, først til Ræhr i juni, senere til Vorupør lige før jul. Her boede vi i næsten fire år.

Vi kom tilbage til Hanstholm igen den 11. juni 1946, da var vort hus jævnet med jorden, så vi måtte se os om efter et andet hus at bo i.

Næste år fortsætter Anders Præstegaard sin beretning om livet i Hanstholm og om havnens tilblivelse.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1982, side 80-85).